

СТАТТЯ КРЕМЕНЕЦЬ

Ткачук С.І.

Уманський держаний педагогічний
університет імені Павла Тичини

МЕТА, ЗАВДАННЯ І ПРИНЦИПИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Розбудова економіки України передбачає переорієнтацію суспільного виробництва на ринкові засади. Нові умови виробничої діяльності викликають необхідність наявності таких якостей працівників, як ініціативність, здатність до творчої діяльності, володіння найрізноманітнішими операціями мислення тощо. Виробництво все більше потребує працівників, які мають не тільки належну практичну підготовку, а й високу здатність до інтелектуальної та творчої діяльності. Умови освітньої реальності, які обумовлені включенням в інваріантну частину базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів нової галузі «Технологія», актуалізують проблему технологічної освіти учнів.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 р., передбачає уведення освітньої галузі “Технологія”, основною метою якої є формування технічно та технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, набуття школярами життєво необхідних знань та вмінь і навичок ведення домашнього господарства й сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпечення умов для їх професійного самовизначення, вироблення в них навичок творчої діяльності, виховання культури праці, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки за їх бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей.

Технологічну освіту в школі потрібно розглядати, на нашу думку, виходячи із розширеного розуміння технології як засобу перетворювальної діяльності людини,

яка має здійснюватися на основі систематичного використання знань. Технологічна освіта учнів являє собою процес і результат оволодіння учнями способами предметно-перетворювальної діяльності людини.

Постановка проблеми мети і завдань технологічної освіти учнів зумовлена протиріччями які виникли з появою нових **слоїв** культури, які пов'язані з науково-технічним процесом, і адекватністю їх відображення в сучасній освіті.

У визначені мети технологічної освіти в школі варто спиратися на динамічну концепцію культури (Н.С.Злобин, М.С.Каган, Э.С.Маркарян, Н.Ф.Тарасенко и др.). Сучасне наукове розуміння культури передбачає розглядати її як з точки зору результатів людської діяльності, всього того, що створено розумом і руками людини, так і з точки зору самої діяльності де людина виступає суб'єктом останньої. Культура охоплює все те, що створює суб'єкт, освоюючи оточуючий світ: і те, що він створює, і те як створює. Культуру можна уявити як сукупність багатоаспектних проявів людської діяльності, в точу числі і як технологічну культуру, яка відображає технологічний спосіб освоєння світу людиною.

Технологія, таким чином, є однією з форм культури, поза якою, як і поза людським існуванням вона не можлива. Перетворююча діяльність людини є частиною загальної культури, технологічним змістом культури. Саме тому метою технологічної освіти в школі має стати розвиток технологічної культури учнів, як елемент загальної культури, що забезпечує інтегрованість особистості в систему національної та світової культур.

Необхідність розвитку технологічної культури школярів у процесі технологічної освіти обумовлена тим, що сучасний технологічний розвиток впливає не лише на природу, суспільство, людину, але може викликати трагічні наслідки для існування людської цивілізації. У подібній технологічній реальності загострюється етична проблема відповідальності людини за свої дії в технологічних ситуаціях і відношеннях, коли багато чого залежить від його моральності і розуму. Відчуття і розуміння відповідальності визначають розвиток технології, стаючи їх найважливішим стимулом. Здатність людини взяти цю відповідальність на себе, вибрати оптимальну лінію поведінки, передбачити не лише найближче, але й більш

віддалені наслідки своєї діяльності, багато в чому залежать від його технологічної культури.

Технологічна культура, відповідаючи на питання, що і як створює людська діяльність, виступає мірою відношення людини до світу, його влади над природою. Культура визначає межі можливого і перспективного технологічного розвитку.

Тому оволодіння в школі сучасною технологією означає необхідність формування в учнів правильного, справжньокультурного відношення до неї не лише як до способу перетворення навколишнього світу з метою задоволення різних потреб людини, але як і до способу виживання людства, використання новітніх і традиційних технологічних досягнень з об'єктивної позиції. Володіння способами перетворюючої діяльності стає одночасно і показником культурного розвитку особистості.

Таким чином, провідною місією технологічної освіти є забезпечення цілісного фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку особистості школяра, формування його технологічної культури, виховання внутрішньої потреби й поваги до праці, підготовка до успішної творчої предметно-перетворювальної діяльності та професійного самовизначення.

Головна мета технологічної освіти полягає у формуванні технічно, технологічно і комп'ютерно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної природовідповідної предметно-перетворюючої діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, життєво необхідних знань, умінь і навичок ведення домашнього господарства та сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпеченні умов для їхнього професійного самовизначення, виробленні в них навичок творчої діяльності, вихованні культури праці, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки за їхнім бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей [2].

Мета технологічної освіти досягається шляхом вирішення освітньо-виховних завдань:

- політехнічний розвиток учнівської молоді, знайомство її з основами техніки, сучасними перспективними технологіями перетворення матеріалів, енергії й

інформації з урахуванням економічних, екологічних і підприємницьких знань, соціальних наслідків використання технологій;

- творчий і естетичний розвиток учнів, особливо в процесі виконання проектів і художньої обробки матеріалів;

- оволодіння учнями загальнотрудовими уміннями й навичками, у тому числі культури праці, людських відносин і безконфліктного спілкування, що є необхідними для життя в колективі й сім'ї;

- забезпечення учням можливості самопізнання, вивчення світу професій, набуття практичного досвіду професійної діяльності з метою обґрунтованого професійного самовизначення;

- виховання ціннісного ставлення до праці, колективізм, людяність і милосердя, обов'язковість, чесність, відповідальність і порядність, культури поведінки й безконфліктного спілкування, шанобливе ставлення до природи й природних ресурсів;

- оволодіння основними поняттями ринкової економіки, менеджменту й маркетингу та вміннями застосовувати їх на практиці під час реалізації власної продукції й послуг.[Коберник]

Як зазначалося вище, ефективність технологічної освіти має визначатися рівнем технологічної культури, який би відповідав професійним самовизначенням випускників загальноосвітньої школи. Сучасні вимоги до загальної середньої освіти та технологічної підготовки потребують запровадження таких принципів, які б визначали сутність і перспективність технологічної освіти. Визначальне місце у забезпеченні високого рівня технологічної освіти, окрім загальнодидактичних (науковості, наочності, зв'язку навчання з практикою, послідовності й наступності, врахування вікових особливостей, міцності, активності), належить таким важливим принципам, як природовідповідності, культуровідповідності, творчості, варіативності, інтегративності, диференціації, системності, ергономічності, педагогічного проектування.

Принцип природовідповідності має вимагати максимального врахування у навчальнотрудовому процесі індивідуальних нахилів, здібностей і обдарувань з

метою розробки стратегії та тактики розвитку творчої особистості. Цей принцип висуває до процесу технологічної підготовки такі вимоги: врахування індивідуальних відмінностей; опора на розвиток творчого мислення; активність, свідомість; прагнення самотійного пошуку тощо.

Принцип культуровідповідності передбачає органічний зв'язок з історією народу, його культурними і побутовими традиціями, з народним мистецтвом, ремеслами і промислами, забезпечення духовної єдності та спадкоємності поколінь. Значні можливості для національно- культурного розвитку підростаючого покоління дає відродження народних ремесел і промислів. Постійне перебування особистості під впливом матеріальної і духовної культури рідного народу необхідне для найповнішого розкриття і розвитку природних здібностей, оскільки саме за таких умов етнопсихологічні особливості дітей певного народу використовуються як найдоцільніше.

Принцип творчості має на меті залучення особистості до нового, оригінального та значущого процесу, як для самої людини, так і для суспільства в цілому; цілеспрямовано й свідомо змінювати себе та навколишню дійсність, забезпечуючи найвищу форму активності, самотійної діяльності, саморозвитку, самоактуалізації людини. У конструюванні змісту технологічної освіти має утвердитися і принцип варіативності змісту навчальних програм, підручників, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення цим самим сприяти більш повній реалізації творчого потенціалу як учнів, так і вчителя. Різне виробниче оточення, національні трудові традиції, характерні для даного регіону народні промисли і ремесла вимагають варіативності у побудові змісту технологічної освіти. Мета варіативності полягає в тому, щоб, зберігаючи усі змістові лінії державного стандарту, розкрити різні дидактико-методичні підходи до реалізації завдань навчального предмета технології (трудове навчання) в межах годин Базового навчального плану.

Інтегративність як принцип розглядається з позицій об'єднання змісту різних циклів дисциплін (гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових тощо) і галузей наук у процесі проектно- технологічної діяльності, що забезпечує цілісність знань учнів про виробничі технології.

Принцип диференціації полягає у врахуванні гендерних ознак учнів, вибір ними напряму технологічної підготовки відповідно до статі, потреб, уподобань, здібностей, професійних інтересів, що проявляються у різних видах предметно-перетворювальної діяльності.

Принцип системності – це вміння бачити, сприймати та цілеспрямовано впливати на систему як на єдине ціле, в усій її складності, з усіма її зв'язками та змінами на основі підходів, які доповнюють один одного. Даний принцип передбачає існування освітнього середовища, в якому цілеспрямовано й послідовно, у певному взаємозв'язку буде здійснюватися технологічна освіта учнів на різних її етапах.

Принцип ергономічності – це комплексне вивчення навчально - трудової діяльності школяра в умовах навчального або виробничого середовища з метою створення оптимальних умов діяльності, які б зберігали здоров'я, робили працю високопродуктивною і надійною при мінімальних затратах біологічних ресурсів, нервової енергії, часу та матеріальних засобів. В основу даного принципу покладені провідні ідеї ергономіки як науки, яка вивчає трудові процеси з метою створення оптимальних умов праці, тобто таких, які сприяють підвищенню продуктивності та якості праці, а також забезпечують працівника необхідними зручностями і зберігають його сили, здоров'я та працездатність.

Принцип педагогічного проектування покликаний визначити й обґрунтувати зміст технологічної освіти та обсяги знань і вмінь, якими має опанувати учень після закінчення початкової, основної та старшої школи. [**Коберник**]

Сьогодні освітня галузь «Технологія», зокрема, технологічна освіта відіграє важливу роль у розумовому і фізичному розвитку школярів, у формуванні їхнього світогляду, вирішенні завдань навчання і виховання з опорою на культурно-історичний розвиток людства, який знайшов відбиток в одному з найвагоміших здобутків цивілізації – виробництві. Цей навчальний предмет ознайомлює школярів з навичками майбутньої трудової діяльності в усіх сферах виробництва та обслуговування.

В.О. Сухомлинський вважав трудове виховання практичною підготовкою молодого покоління до життя, активної участі у спільному виробництві, засобом розкриття й гармонійного розвитку індивідуальних здібностей і нахилів особистості. Головна мета уроків технологічної освіти – розвиток особистості школяра, підготовка його до творчої діяльності в умовах ринкових відносин, тому що потрібна не просто індивідуальність, а інтелектуальна, творча особистість, здатна ставити і вирішувати важливі завдання, а також швидко орієнтуватися у стрімких змінах розвитку сучасного соціально-економічного суспільства.

І тому стає зрозуміло, що в XXI ст. технологічні знання, технологічна культура молодого покоління, яке готується до життя в умовах ринку праці, настільки ж важлива, як і гуманітарна, і природознакова культура, якими вона оволодіває у школі. Важливо зазначити, що в основу реалізації всіх змістових ліній освітньої галузі «Технологія» покладено проектно-технологічну діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Тобто мова повинна йти вже не про трудове навчання, а про початкову технічну освіту як невід’ємний компонент сучасної загальної середньої освіти.

Водночас аналіз досліджень, присвячених підготовці вчителя технологічної освіти, показує, що окремі питання цього процесу знайшли позитивне вирішення в теорії і в педагогічній практиці. Проте рівень практичної підготовки випускників педагогічного закладу вищої освіти не відповідає вимогам сьогодення. Це пояснюється, на нашу думку, рядом причин, основними з яких є:

- досліджувані окремі питання підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти хоч і знаходять своє позитивне вирішення, проте спрямовані на захист дисертацій і широко в практику не впроваджуються;

- досліджуються лише окремі питання підготовки сучасного фахівця в освітній галузі «Технологія» – відсутня система;

- відсутній, як не дивно, взаємозв’язок між технологічною освітою в школі і підготовкою вчителя цього предмета як з точки зору змісту, так і з точки зору процесу.

Недостатня розробка теорії гальмує подальший розвиток практики технологічної освіти в школі, а отже і ряду питань, пов'язаних з підготовкою майбутніх фахівців в даній освітній галузі.

Таким чином, модернізація сучасної освіти в Україні має спрямовуватися на пошук нових методів навчання й викладання технологічної освіти зокрема. Саме якісна підготовка випускників вищих навчальних закладів має змушувати провідних науковців та дослідників, теоретиків та практиків у освітній галузі «Технологія», постійно розробляти і впроваджувати такі новітні педагогічні технології в навчальний процес, які б ефективніше розкривали потенціал студентів, їхні інтелектуальні й творчі здібності, сприяли підвищенню мотивації до організації технологічної освіти, активізували їхню пізнавальну діяльність, спонукали до творчого пошуку, саморозвитку та самовдосконалення майбутнього спеціаліста.

Література:

1. Державний стандарт освітньої галузі “Технологія”// Трудова підготовка в закладах освіти. -2003. -№1. – С. 3-6.
2. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України: проект / О. Коберник, В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2010. - N 6. - С. 3-11.